

Музеј рудничко-таковског краја

**СПОМЕНИК ПРИРОДЕ
" ХРАСТ ЛУЖЊАК СТРАЖЕВ "**

**ПЛАН УПРАВЉАЊА
ЗА ПЕРИОД 2022-2026. ГОДИНЕ**

Мај 2022. године

<p>План управљања Спомеником природе „Храст лужњак - Стражев“ за период 2022-2026. године</p>	
<p>Израда Плана управљања</p>	<p>Весна Ђурчић, дипл. географ, виши кустос</p>
<p>Директор Музеја рудничко- таковског краја</p>	<p>Александар Марушић, виши кустос историчар</p>

САДРЖАЈ

1. УВОД
  - 1.1. Статус подручја
  - 1.2. Полазне основе за израду Плана управљања
  - 1.3. Садржај Плана управљања
2. ГЛАВНЕ ПРИРОДНЕ И СТОРОНЕ ВРЕДНОСТИ, ПРИРОДНИ РЕСУРСИ
  - 2.1. Положај
  - 2.2. Опис
  - 2.3. Вредност
3. ОЦЕНА СТАЊА СПОМЕНИКА ПРИРОДЕ "ХРАСТ ЛУЖЊАК-СТРАЖЕВ"
4. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА СПОМЕНИКА ПРИРОДЕ „ХРАСТ ЛУЖЊАК-СТРАЖЕВ“
5. ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА, УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА
6. АНАЛИЗА И ОЦЕНА УСЛОВА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПОСТАВЉЕНИХ ЦИЉЕВА
7. ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ, ОДРЖАВАЊА, ПРАЋЕЊА СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊА ПРИРОДНИХ И СТОРОНИХ ВРЕДНОСТИ
  - 7.1. Мере техничке заштите
  - 7.2. Одржавање
  - 7.3. Обележавање
  - 7.4. Усклађивање планова и основа
  - 7.5. Чување и надзор
  - 7.6. Праћење стања
  - 7.7. Сарадња/Обавештавање
8. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА
  - 8.1 Научно-истраживачке активности
  - 8.2 Васпитно-образовне активности
9. ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ ПРОСТОРА
10. ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА И РЕЖИМА
11. АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА
12. СТУДИЈСКА (ИСТРАЖИВАЧКА), ПРОГРАМСКА, ПЛАНСКА И ПРОЈЕКТНА ДОКУМЕНТАЦИЈА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЦИЉЕВА
13. ОБЛИЦИ САРАДЊЕ И ПАРТНЕРСТВА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВЕМ И ДРУГИМ ВЛАСНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА НЕПОКРЕТНОСТИ

14. АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА СА ДИНАМИКОМ И СУБЈЕКТИМА РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА УПРАВЉАЊА И НАЧИН ОЦЕНЕ УСПЕШНОСТИ ЊЕГОВЕ ПРИМЕНЕ
15. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И ДРУГЕ МАТЕРИЈАЛНЕ ПРЕДПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШАВАЊЕ ПОВЕРЕНИХ ПОСЛОВА У УПРАВЉАЊУ ЗАШТИЋЕНИМ ПОДРУЧЈЕМ И НАЧИН ЊЕГОВОГ ОБЕЗБЕЂЕЊА

1. УВОД

1.1. Статус подручја

Споменик природе "Храст лужњак Стражев" први пут је заштићен решењем СО Г. Милановац бр. 3-501-6/83-3 од 13. 11. 1981. године, а на предлог Републичког завода за заштиту природе, као природни споменик ботаничког карактера на основу члана 15, 22, 33 и 43. Закона о заштити природе бр. 50/75.

На основу Правилника о категоризацији природних добара (Сл. гласник РС 30/92), ово природно добро уврштено је у III (трећу) категорију - значајно природно добро, а по класификацији IUCN у споменике природе према "Оквиру за класификацију заштићених копнених и морских подручја" 1990. године.

1.2. Полазне основе за израду плана управљања

Полазни основ за доношење Плана управљања за Споменик природе „Храст лужњак Стражев“ за период 2022-2026. утврђен је Законом о заштити природе (Сл. Гласник РС бр. 36/09, 88/10, 91/10 – испр, 14/16, 95/18, др. закон, 71/21). Такође на основу Одлуке СО Горњи Милановац о заштити Споменика природе „Храст лужњак-Стражев“ која је објављена у Службеном Гласнику општине Горњи Милановац бр. 6/94 којима је одређено да се заштита и развој природног добра спроводе на основу Програма заштите и развоја који доноси старалац (По новом закону о заштити природе Програм заштите и развоја је План управљања, а старалац је управљач). План управљања се доноси за период од пет година, а остваривање се планира годишњим плановима, који садрже задатке и послове за текућу годину.

На План управљања спомеником природе, проглашеним актом надлежног органа јединице локалне самоуправе сагласност даје орган надлежан за послове заштите животне јединице локалне самоуправе по претходно прибављеном мишљењу завода.

Старалац (Управљач, по новом Закону о заштити природе) на основу Одлуке доноси правила унутрашњег реда у циљу ефикасне заштите овог Споменика природе, којим се уређују правила за спровођење Плана управљања. Такође је предвиђено да се на прикладан начин правила унутрашњег реда и друге неопходне информације, за спровођење режима заштите, на погодан начин јавно огласе, тако да буду доступне посетиоцима и корисницима.

На основу Плана управљања, утврђује се динамика спровођења, као и поступак, обезбеђивања средстава, извори и начин финансирања.

1.3 Садржај плана управљања

Садржај плана управљања заштићеним подручјем дефинисан је у члану 53. Закона о заштити природе ("Службени гласник РС", број 36/09) и садржи:

- Приказ главних природних и створених вредности, као и природних ресурса;
- Оцену стања животне средине заштићеног подручја;
- Преглед конкретних активности, делатности и процеса који представљају фактор угрожавања заштићеног подручја;
- Дугорочне циљеве заштите, очувања, унапређења и одрживог развоја;
- Анализу и оцену услова за остваривање тих циљева;

- Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности;
  - Приоритетне задатке научно истраживачког и образовног рада;
  - Планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и унапређењу простора;
  - Просторну идентификацију планских намена и режима коришћења земљишта;
  - Активности на промоцији вредности заштићеног подручја;
  - Студијску (истраживачку), програмску, планску и пројектну документацију потребну за спровођење циљева и активности;
  - Облике сарадње и партнерства са локалним становништвом, и другим власницима и корисницима непокртности;
  - Активности и мере на спровођењу плана са динамиком и субјектима реализација Плана управљања и начина оцене успешности његове примене;
  - Финансијска средства и друге материјалне претпоставке за извршење поверених послова у управљању заштићеним подручјем и начина њиховог обезбеђења;
- План управљања је документ којим субјекат задужен за управљање заштићеним подручјем планира мере и активности заштите, очувања, унапређења и коришћења заштићеног подручја.

2. ГЛАВНЕ ПРИРОДНЕ И СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ, ПРИРОДНИ РЕСУРСИ

2.1. Положај

Споменик природе "Храст лужњак - Стражев" налази се на КО Синошевићи, у општини Горњи Милановац. Споменик природе се налази на приватном поседу - пашњаку у селу Синошевићи, на левој обали потока Калудре, на потезу "Стражев", по коме је и добио име. Од Г. Милановца, "Храст лужњак - Стражев" (*Quercus robur L.*) је удаљен око 15 км.

Положај овог споменика природе одређен је следећим географским координатама:

а) по Гаус - Кригеру: $x=4880000$ $y=7451350$

б) по Гриничу: $44^{\circ} 44' 44''$ Н / $20^{\circ} 23' 36''$

Стабло се налази на око 360 м.н.в. Границу припадајућег простора споменика природе на терену чини пројекција крошње храста, пречника 26 метара. Центар круга је стабло храста на парцели 761.

Површина споменика природе (припадајућег простора) износи 5,31 ари а налази се на парцели 761 у приватном власништву Живојина Николића КО Синошевићи. Укупна површина парцеле износи 0.15,44 ха и користи се као пашњак.

2.2 Опис

Храст лужњак (*Quercus robur L.*) се среће обично у равницама и долинама, на дубоком, пешчаном или иловастом, плодном, свежем и влажном земљишту, које је

понекад и плавлено. Никада се не јавља на плитким и сувим земљиштима без хранљивих материја и воде.

У Србији најкарактеристичније заједнице лужњак гради са јасеном (*Querceto - Fraxinetum serbicum* R), са грабом (*Carpinio - betuli - Quercetum - roboris* Anic 1959) чинећи тиме прелаз између хигрофилних лужњакових шума и зоналне вегетације. Лужњак је врста континенталне климе.

Ове шуме су очуване само на мањим површинама у долини Мораве и њених притока.

Заштићено стабло "Храст лужњак - Стражев" има следеће дендометријске карактеристике:

- висина стабла	25,50 м
- висина дебла до прве гране	2,80 м
- обим дебла на 1,3 м	6,60 м
- пречник дебла на 1,3 м	2,10 м
- пречник крошње	26,00 м
- старост стабла процењује се на око 310 година	

2.3 Вредности

Природно добро "Храст лужњак - Стражев" је један од ретких примерака ове врсте храста представника хигрофилних лужњакових шума у долини реке Калудре. Стабло, иако, велике старости (око 310 година) поседује добру укупну виталност, чиме карактерише очуваност и велики генетски потенцијал ове врсте храста.

3. ОЦЕНА СТАЊА СОМЕНИКА ПРИРОДЕ "ХРАСТ ЛУЖЊАК СТРАЖЕВ"

Стабло је лошег здравственог стања, нападнуто од велике храстове стрижибубе. Оштећења од стрижибубе су велика, са дубоким ходницима и браздама, и кора је почела да се одваљује од стабла. На месту где се одваљило један од носећих стубова, приметна је шупљина. Приданак стабла је шупаљ и труо, а приметна је и црвоточина од стрижибубе. Око 60% круне стабла је суво, а и остали део круне је почео да се суши. Потребно је стабло обезбедити у смислу постављања знакова упозорења и планирати санацију стабла уз коришћење дендохируршких мера. Гране склоне паду одсећи и хемијски заштити резове.

С обзиром да се заштићено стабло налази на приватној својини – пашњаку, који се не користи у аграрне сврхе, стабло није угрожено од непосредних загађивача.

4. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА СПОМЕНИКА ПРИРОДЕ „ХРАСТ ЛУЖЊАК СТРАЖЕВ“

Фактори угрожавања Споменика природе „Храст лужњак Стражев“ се могу поделити у две групе. Једну чине природни фактори:

- фитопатогена оштећења (имела и патогене гљивице)
- ентомолошка оштећења (храстова стрижибуба, губар)
- снеголоми, снегонизвале, ветроломи и ветроизвале
- пожаре (атропогеног и природног порекла)
- оштећења услед грома

Другу групу чине разноврсне негативне антропогени фактори:

- климатске промене
- оштећење младих садница

5. ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА, УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Одлуком СО Горњи Милановац о заштити Споменика природе „Храст лужњак Стражев“ која је објављена у Службеном гласнику општине Горњи Милановац бр 6/94 утврђене су смернице за одређивање циљева заштите, развоја и контролисаног коришћења овог заштићеног природног добра.

Циљ заштите је очување стабла лужњака као изузетног репрезента некад широко распрострањених заједница лужњака (*Querceto-Fraxinetum serbicum* R.)

Из тих разлога, осим стављања под заштиту, треба предузети све расположиве биолошко-техничке мере, које ће овом храсту обезбедити што дуже трајање. Такође треба спречити оне активности које директно или индиректно могу угрозити виталност стабла.

Циљеви заштите, очувања, унапређења и одрживог развоја би се остварили кроз економско стимулисање и предфинансирање некомерцијалних активности, логистичку и институционалну подршку на свим нивоима градске управе и укључивање локалне заједнице.

Заснован на досадашњим искуствима, оптимални модел заштите, уређења и управљања базира се на :

- очувању и унапређењу укупних природних вредности
- очувању предеоних одлика
- усклађеној заштити и коришћењу природних ресурса (одрживом развоју)

Планом управљања одређује се начин спровођења заштите, коришћења и управљања заштићеним подручјем, смернице и приоритети за заштиту и очување природних вредности заштићеног споменика природе, као и развојне смернице уз уважавање потреба локалног становништва.

Уз опште циљеве заштите и развоја који проистичу из планских и законских одредби и стручних постулата примењују се и циљеви управљања усклађени са категоризацијом заштићених природних добара, према којој је Споменику природе „Храст лужњак - Стражев“ одређена III категорија – значајно природно добро.

6. АНАЛИЗА И ОЦЕНА УСЛОВА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПОСТАВЉЕНИХ ЦИЉЕВА

Наведени циљеви заштите, очувања, унапређења и усклађеног развоја Споменика природе „Храст лужњак Стражев“ представљају добар оквир за доношење и постављање програмских задатака Плана управљања (2022-2026).

Доношењем Плана управљања, усаглашеног са законским прописима и пратећим актима, као и осталим плановима и програмима везаним за заштићени

споменик природе стварају се основни предуслови за остваривање планираних циљева заштите и развоја.

У суштини њихова реализација зависиће од низа других фактора, који се односе на управљача, друге субјекте, а посебно локалну заједницу, кориснице ресурса, научна и стручна сазнања, висину и изворе финансијских средстава. Имајући у виду искуства из претходног програма (2017-2021), као и постојање предуслова за остваривање постављених циљева заштите, очувања, унапређења, одрживог коришћења и развоја, може се констатовати да постоје реалне могућности и услови да се они остваре.

Имајући у виду потребе у спровођењу обавеза Управљача основне претпоставке за остваривање Плана управљања су:

- организовање, опремање и кадровско оспособљавање Управљача
- обезбеђивање финансијских средстава из планираних извора
- доношење планске и друге документације
- сарадња са надлежним и свим другим заинтересованим субјектима

7. ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ, ОДРЖАВАЊА, ПРАЋЕЊА СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊА ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

План управљања је основ свих функција заштићеног споменика природе, а природне вредности ће се користити у складу са успостављеним режимима заштите.

Планом управљања су дефинисани циљеви и принципи заштите унапређења, коришћења и развоја заштићеног природног споменика, који ће се спроводити програмским и планским документима.

Управљање Спомеником природе „Храст лужњак-Стражев“ подразумева организовање и спровођење низа мера и активности које проилазе из Закона о заштити животне средине, Закона о заштити природе, Одлуке о заштити и других прописа, као и Мишљења на захев за пружање стручно-саветодавне помоћи (бр. 019-1897/2) које је Завод за заштиту природе доставио Управљачу.

У зависности од постојећег стања на терену, обима утицаја негативних појава и процеса на основне природне и друге вредности заштићеног природног добра и значаја појединих задатака и активности на заштити, уређењу и коришћењу тих вредности и природног добра у целини утврђени су следећи приоритети:

7.1. Мере техничке заштите

Споменик природе "Храст лужњак Стражев" је у целини гледано лошег здравственог стања са великим оштећењима. Мере техничке заштите које је потребно извршити:

- а) скидање сувих грана
- б) конзервационе мере како би се стабло које је вредан примерак и представник ове врсте сачувало у наредном периоду
- в) заштита стабла од инсеката, фитопатолошких појава и паразита

Извођење радова на техничкој заштити се може вршити уз прибављене услове заштите природе.

7.2 Одржавање

Од мера одржавања потребно је повремено извршити кошење корова око храста. Ову меру ће управљач организовати са мештанима и власником парцеле на којој се налази заштићено природно добро. У случају појаве отпадака у близини храста, чишћење ће извршити сами мештани, а по потреби се може ангажовати Јавно комунално предузеће из Горњег Милановца.

7.3 Уређење

Планом се не предвиђа мењање постојећег амбијента с обзиром да се налази на приватном поседу. На путу који води од Такова до Синошевића треба поставити путоказ који ће означити место где се налази заштићени споменик природе.

С обзиром да је стабло лошег здравственог стања због безбедности посетилаца потребно је поставити знак упозорења.

7.4 Обележевање

Планом је предвиђена контрола табле којом је обележен споменик природе. Контролу ће вршити управљач.

7.5 Чување и надзор

Сходно потребама заштите и развоја природног добра предвиђено је организовање чуварске службе, која би поред старања о спровођењу заштите, била задужена за праћење стања, прикупљање података и спровођење других активности. Чуварску службу ће обављати запослени у Музеју рудничко-таковског краја, као управљача, у сарадњи са мештанима села у коме се налази заштићено природно добро, са сколошком канцеларијом општине Горњи Милановац и Заводом за заштиту природе.

7.6 Праћење стања

- редовно праћење здравственог стања стабала и предузимање неопходних мера заштите
- евидентирање угрожавајућих фактора и дефинисање мера за њихово ублажавање и отклањање

7.7 Сарадња/ обавештавање

У циљу заштите и унапређења заштићеног подручја планира се сарадња са свим надлежним или по различитим основама заинтересованим субјектима:

- Локалном заједницом (Месна заједница Синошевићи)
- Град Горњи Милановац (нарочито са надлежним службама за заштиту животне средине, пољопривреду, водопривреду, образовање);

- Јавним предузећима и организацијама у Горњем Милановцу (канцеларија за заштиту животне средине, канцеларија за пољопривреду, одељење за урбанизам комунално-стамбене и послове и имовинско правне послове, ЈКП „Горњи Милановац“, Србија шуме, Туристичка организација општине Горњи Милановац);

-Стручним и образовним установама

-Заводом за заштиту природе Србије (редовно обавештање о свим насталим променама на заштићеном природном добру, које могу оштетити или уништити његова битна својства)

-Институтом за биолошка истраживања

-Високо-школским установама (Шумарски и Биолошки факултети)

-Вртићима, основним и средњим школама;

- Надлежним министарствима;

-Програмска сарадња са еколошким удружењима, младим истраживачима, заинтересованим појединцима и др.

8. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА

8.1 Научно-истраживачке активности

Истраживачку активност треба регулисати и ускладити са Планом управљања и Годишњим Програмом управљања спомеником природе, чије доношење је законска обавеза управљача. Научним или стручним истраживањима треба да претходи израда наменског Пројекта истраживања уз прибављене Условне заштите природе и животне средине. Резултате и документацију о истраживањима похранити у базу података, а по један примерак доставити Заводу за заштиту природе.

Истраживања која је потребно обавити:

а) Климатско осматрање

Због доношења дугорочних мера заштите аутохтоних врста, потребно је стално пратити метеоролошке параметре, ради благовременог уочавања климатских промена. Пошто на територији општине Горњи Милановац не постоји метеоролошка станица, треба користити резултате осматрања са најближих станица на ширем простору (Крагујевац и Краљево).

б) Педолошка истраживања

По могућности треба извршити педолошка испитивања земљишта, на основу којих би се могле предузети одређене мере на побољшању виталности и отпорности овог стабла.

в) Ентомолошка и фитопатолошка истраживања

Здравствено стање Споменика природе "Храст лужњак - Стражев" потребно је стално пратити, како би се на време у случају фитопатолошких појава и ентомолошких оштећења, примениле одређене мере заштите. О насталим променама био би

обавштен Завод за заштиту природе Србије и под његовим надзором би биле предузете одговарајуће мере заштите.

з) Генетска, физиолошка и фенолошка истраживања

Ова истраживања би требало спроводити због очувања генофонда. Овде је посебно битно пратити време плодношења и урод семена - жира. Квалитет семена је потребно испитати, ради могућности производње садница, преко којих би се очувао генофонд.

За ова истраживања потребно је ангажовати Шумарски факултет или Институт за шумарство у Београду.

8.2 Васпитно-образовне активности

Задаци у сфери образовно-васпитног рада се развијају кроз презентацију и популаризацију природних вредности Споменика природе „Храст лужњак - Стражев“, путем интернет презентације, сарадње са разним удружењима, Туристичком организацијом општине Горњи Милановац, као и свим заинтересованим субјектима, а све у циљу подизања свести о значају овог заштићеног природног добра и потребом очувања и унапређења вредности тог добра.

9. ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ ПРОСТОРА

У циљу одрживог коришћења природних вредности, развоја и уређења простора потребно је урадити следеће активности којима ће претходити спровођење прописаних мера заштите самог природног добра:

- у сарадњи са мештанима организовање чувања и праћена стања заштићеног природног добра;
- редовно одржавање подручја на коме се налази споменик природе;
- обележавање споменика природе на за то прописан начин. Постављање информативних табли и ознака упозорења за поштовање успостављеног реда и начина понашања на заштићеном подручју;
- На путу Таково – Синошевићи треба поставити путоказ који ће указати на место где се налази споменик природе.
- организовање посета деце из вртића, основних и средњих школа, студената, заинтересованих грађана;
- у сарадњи са Туристичком организацијом општине Горњи Милановац укључивање заштићеног природног добра у туристичку понуду;

10. ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА И РЕЖИМА

Уважавајући природне вредности добра и циљеве заштите за Споменик природе „Храст лужњак Стражев“ и припадајући простор одређује се III (трећи) степен заштите који подразумева "селективно и ограничено коришћење природних богатстава и контролисане интервенције и активности у простору уколико су усклађене са функцијама заштићеног природног добра, или су везане за наслеђене традиционалне облике обављања привредних делатности и становања укључујући и туристичку изградњу" (Закон о заштити природе, "Сл. гласник РС", бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 и 14/2016, члан 35, 95/18, др. закон, 71/21)

За споменик природе утврђују се следеће мере за спровођење заштитног режима:

Забрањује се:

- Заштићено стабло посећи, гране сећи и ложити, кидати лишће и сећи лисник или предузимати ма какве радње које би измениле његов данашњи изглед или довеле у питање његов биолошки опстанак,
- ложење ватре; депоновање смећа и другог отпада на заштићеном простору
- све врсте садње зеленила на заштићеном простору
- раскопавање и депоновање земље
- постављање табли и других обавештавања на стаблу

Дозвољава се:

- Кошење траве на заштићеном простору
- Све биолошко-техничке мере заштите храста под условима које утврђује Завод за заштиту природе Србије, који у исто време врши и надзор над спровођењем ових мера.

За све делатности над заштићеним природним добром, које нису забрањене, као и за радове у непосредној близини споменика природе за које се основано претпоставља да могу имати штетне последице по споменик природе, предвиђена је процедура прибављања услова и сагласности од надлежне службе заштите природе у складу са законом.

На основу Закона о заштити природе ("Сл. гласник РС", бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 и 14/2016, члан 58, 95/18, др. закон, 71/21.) заштићено подручје се може користити и посећивати на начин који не угрожава његове вредности и спровођење заштите. Коришћење и посећивање заштићеног подручја дозвољено је свима под једнаким условима, у складу са овим законом и актом о заштити природног добра.

11. АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

Програмске активности у овом сегменту деловања, имају превасходно задатак грађења позитивног односа локалне и шире заједнице (а нарочито младих људи) према вредностима и значају Споменика природе „Храст лужњак - Стражев“, али и популарисања брижљивог односа према природном наслеђу уопште и потреби континуиране бриге о њему.

Презентација и популаризација ће се остварити кроз промовисање овог споменика природе у разним водичима, монографијама, ТВ и радио емисијама из области туризма и екологије, а на туристичким картама лоцирати споменик природе. Све у циљу упознавања туриста и осталих заинтересованих о вредностима и карактеристикама заштићеног природног добра.

12. СТУДИЈСКА (ИСТРАЖИВАЧКА), ПРОГРАМСКА, ПЛАНСКА И ПРОЈЕКТНА ДОКУМЕНТАЦИЈА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЦИЉЕВА

Закон о заштити природе дефинише обавезе управља у смислу израде управљачких докумената за заштићено природно добро, а то су:

- План управљања заштићеним природним добром (на период од пет година);
- Годишњи програм управљања заштићеним природним добром којим се реализује Програм управљања за одређену годину;
- Извештај о остваривању Плана управљања заштићеним природним добром;
- Извештај о остваривању Годишњег програма управљања заштићеним природним добром;
- Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби за заштићено природно добро;

Остала документација везана за научно-истраживачки рад и друге активности планиране Планом управљања биће урађена уколико постоји интересовање научних и других организација у складу са условима Завода за заштиту природе.

13. ОБЛИЦИ САРАДЊЕ И ПАРТНЕРСТВА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ ВЛАСНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА НЕПОКРЕТНОСТИ

Веома битан значај и интерес за заштићено природно добро представља усаглашен и заједнички рад, као сарадња свих субјеката који су надлежни или заинтересовани за заштиту коришћење и развој природних вредности споменика природе, односно спровођење појединих обавеза, прописа, доношење планова и њихову реализацију.

Посебно је важно одржавање сарадње са локалним становништвом и то, пре свега у смислу едукације и информисања о вредностима, значају и могућностима које пружа заштићено природно добро, а све у циљу његове заштите.

Укључивање локалног становништва у заштиту природе је важан дугорочни циљ и пут ка реализацији циљева и приоритетних активности у заштити споменика природе.

Овај вид сарадње је важан и ради остваривања чуварске службе над спомеником природе. Неопходна је сарадња у са локалном самоуправом у смислу прибављања потребних сагласности и обезбеђења неопходних финансијских средстава за остваривање планираних мера.

Добронамерне активности еколошких друштава и осталих удружења и организација грађана везаних за ово заштићено природно добро биће од значаја за утемељење свести о значају Споменика природе.

Потребно је такође проширити сарадњу са издавачким кућама, штампаним и другим медијима.

14. АКТИВНОСТИ И МЕРЕ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА СА ДИНАМИКОМ И СУБЈЕКТИМА РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА УПРАВЉАЊА И НАЧИН ОЦЕНЕ УСПЕШНОСТИ ЊЕГОВЕ ПРИМЕНЕ

План управљања ће се спроводити кроз следеће мере и активности:

- спровођењем мера техничке заштите које су предвиђене овим Планом;
- обележавање природног добра у складу са важећим Правилником, постављање информативне табле;
- едукација локалног становништва и посетилаца о значају природног добра;
- научно-истраживачке активности: климатска, педолошка, ситомолошка, фитопатолошка, генетска, физиолошка, фенолошка;
- стварање позитивне и подстицајне атмосфере код становништва локалне заједнице и шире јавности да се придржава прописаних мера заштите и активно учествује у развоју природног добра;
- презентација вредности природног добра путем медија, разних брошура у других примерених начина;

Послове непосредног чувања вршиће чуварска служба организована у оквиру Музеја рудничко-таковског краја као управљача у сарадњи са мештанима села у коме се налази природно добро. Стручни послови на планирању и спровођењу планова, координацији и праћењу стања и надзору, вршиће се сарадњи са стручним службама у оквиру општинске управе Горњег Милановца, Заводом за заштиту природе.

Сталне мере и активности су следеће:

- израда годишњих програма и извештаја
- чување, надзор и праћење стања
- израда, постављање и одржавање ознака и табли, као и обележавање граница

Све наведене мере и активности ће бити спроведене у складу са обезбеђеним финансијским средствима.

Планови управљања остварују се Годишњим програмима управљања, на које сагласност даје локална самоуправа општине Горњи Милановац. Успешност примене Плана управљања оцењује се на основу Извештаја о остваривању годишњег програма за претходну годину који се доставља до 15. децембра текуће године.

Пре истека периода на који се План управљања доноси анализира се његово спровођење и остварени резултати, а ако је то потребно може се вршити његова ревизија.

За све планове, програме и пројекте којима је обухваћена парцела на којој је споменик природе неопходно је прибавити услове Завода, пре приступања њиховој изради.

Надзор и извођење ових програма и пројеката је у надлежности Завода за заштиту природе Србије.

15. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И ДРУГЕ МАТЕРИЈАЛНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШАВАЊЕ ПОВЕРЕНИХ ПОСЛОВА У УПРАВЉАЊУ

Одрживост Плана управљања увек зависи и од реалних финансијских претпоставки, односно финансијске покривености циљева управљања, планова и мера за њихово остваривање.

На основу члана 69. Закона о заштити природе („Службени гласник РС” бројеви: 36/2009, 88/2010, 91/2010 испр. 14/16, 95/18, др. закон, 71/21) финансирање заштићеног подручја обезбеђује се из:

- средстава буџета Републике Србије, односно јединице локалне самоуправе;
- средстава Фонда за заштиту животне средине;
- накнада за коришћење заштићеног подручја;
- средстава обезбеђених за реализацију програма, планова у пројеката у области заштите природе;
- донација, поклона, помоћи;
- других извора у складу са законом.

С обзиром на ограничења у погледу коришћења природног добра није реално очекивати већа финансијска средства по основу накнаде.

Опредељење управљача је да се средства за заштиту и развој Споменика природе „Храст лужњак - Стражев” обезбеђују из средстава буџета општине Горњи Милановац, Музеја рудничко-таковског краја као управљача и уколико буде могућности путем различитих донација и фондова и на основу одговарајућих планова, програма и пројеката.

Финансијски план за реализацију планираних мера и активности урађен је на основу обима планираних радова и приказан је у табели у прилогу.